

Lausunto

21.5.2021

VN/463/2021
VN/463/2021-OM-44

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi**Tausta**

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi laki valtion lastensuojelulaitoksesta sekä muutettavaksi lastensuojelulakia, terveydenhuoltolakia ja yksityisistä sosiaalipalveluista annettua lakia. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä kumottaisiin.

Esitysluonnoksessa tavoitteena on tehostaa lapsen ja perheen tarpeeseen vastaavia avohuollon palvelukokonaisuuksia, joilla voidaan vähentää tehokkaasti jatkuvasti kasvussa olevia sijoituksia ja sijaishuollon kustannuksia. Varhaisella puuttumisella ja avohuollon tukitoimia vahvistamalla pyritään kohdentamaan avohuollon tukitoimia lapsen tarpeisiin lapsen ja perheen omassa arkiympäristössä sekä vahvistaa myös perheen kokonaisvaltaista tukea.

Esitysluonnoksessa pyritään myös täsmentämään sijaishuollon tarkoitusta ja sisältöä siten, että se pystyisi paremmin vastaamaan myös vaativaa tukea tarvitsevien lasten huolenpitoon ja kuntoutukseen. Tarpeisiin vastaavilla laadukkailla palveluilla tavoitellaan sijoitusten pituuskien lyhenemistä, lasten sijaishuoltopaikkojen siirtojen vähenemistä sekä perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuuden edistämistä. Näitä tavoitteita edistävät esitykseen sisältyvät vaativaa erityistä tukea tarvitsevien lasten sijaishuollon riittävän osaamisen, palvelun ja tuen laadun sekä riittävien henkilöstöresurssien varmistaminen. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota lapsen tuen tarpeisiin ja sijaishuoltopaikan erityisosaamiseen.

Osaltaan esitysluonnoksessa kiinnitetään huomiota vaativan lastensuojelun parantamiseen siten, että pyritään vahvistamaan eri viranomaisten yhteistyötä, ml. myös sosiaali- ja terveydenhuolto vaativassa lastensuojelussa, koska lastensuojelu ei yksin kykene vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten ja nuorten monimuotoisiin, kompleksisiin ja kumuloituviiin sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin. Vaativan sijaishuollon määritelmän sekä sen edellyttämän henkilöstöresurssien kautta pyritään varmistamaan paljon erityistä tukea tarvitsevien lasten palvelut sekä yhdenmukaistetaan sijaishuollon käytäntöjä ja laatua. Samalla täsmennetään valtion lastensuojeluyksiköiden roolia ja tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun järjestämisessä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
00023 Valtioneuvosto

Eteläesplanadi 10
Helsinki

29 516 001
35 829 516 001

916 067 730
+358 9 1606 7730

oikeusministerio@om.fi
oikeusministerio.fi

Esitysluonnoksen tavoitteena on erityisen huolenpidon jakson sisällöllinen ja laadullinen täsmentäminen ja erityisen huolenpidon hoidollisen ja kuntouttavan sisällön vahvistaminen. Erityisen huolenpidon järjestäminen keskitettäisiin valtion lastensuojeluyksiköihin sekä kunnan omistamiin lastensuojelulaitoksiin. Tavoitteena on varmistaa riittävät henkilöstöresurssit sekä ammatillinen osaaminen vaativaa erityisosaamista edellyttävässä hoidossa ja huolenpidossa.

Esitysluonnoksessa pyritään yleisesti helpottamaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta. Lisäksi tavoitteena on päivittää lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ja vahvistaa lapsen oikeusturvaa täsmentämällä valvontaa koskevaa säätelyä sekä siirtämällä mm. rajoitustoimenpiteiden päätösvaltaa viranomaiselle. Tavoitteena on estää myös lastensuojelun kuormittuminen tai käyttäminen tilanteissa, joissa lapsen tai perheen tuki liittyy ensisijaisesti sairauteen tai vammaan. Lopuksi yleisesti voidaan todeta, että tavoitteena on sijaishuollossa olevien lasten ja jälkihuollossa olevien nuorten syrjäytymisen ehkäisy.

Yleisiä lähtökohtia esitysluonnoksesta

Esitysluonnos perustuu ehdotuksille, jotka valmisteltiin sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa työryhmässä (14.3.2019–30.6.2020). Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotukset hallituksen esitysluonnokseksi olivat lausuntokierroksella 4.12.2020–12.2.2021. Oikeusministeriö antoi 25.2.2021 työryhmän esitysluonnoksessa lausuntonsa, jossa keskityttiin lähinnä tarkastelemaan erityisesti rajoitustoimenpiteitä sijaishuollon aikana (11 luku) sekä kielellisiä oikeuksia (VN/10164/2019-OM-109). Koska esitysluonnos on tullut uudestaan lausuttavaksi varsin lyhyen ajan sisällä, niin tämä lausunto toimii aikaisemmin annettua lausuntoa täydentävänä ja tässä lausunnossa tuodaan yleisistä valtiosääntöoikeudellisista näkökohdista vain lyhyesti pääpiirteet esiin, kun näitä asioita on jo kattavasti käsitelty oikeusministeriön tämän vuoden alussa antamassa lausunnossa, missä muun muassa yksityiskohtaisesti käsitellään perustuslain 124 §:n arviointikriteerejä. Myös tämä lausunto keskittyy ensisijaisesti tarkastelemaan sitä, missä määrin oikeusministeriön aikaisemmat kommentit on otettu huomioon esitysluonnoksen 11 luvun osalta, mutta lisäksi esitetään muutamia yksittäisiä huomioita muista säännöksistä.

Ennen sääntelyn yksityiskohtaista tarkastelua voidaan todeta oikeusministeriön aikaisempaa lausuntoa vastaavasti, että ehdotetut muutokset, joilla pyritään lasten perusoikeuksien vahvistamiseksi sijaishuollossa, ovat erittäin tarpeellisia ja sääntelyn täsmentäminen on pidettävä merkityksellisenä ja osin jopa välttämättömänä erityisesti ottaen huomioon ne epäkohdat, jotka ovat nousseet esiin mm. laillisuusvalvojen tarkastustoiminnassa. Esitysluonnoksessa tuodaan varsin kattavasti esille laillisuusvalvojen käytäntöä rajoitustoimenpiteiden käytöstä, jossa on ilmennyt epäkohtia (EOAK/1353/2018, EOAK/5377/2018, EOAK/6226/2018, EOAK/2559/2019, EOAK/5930/2019, EOAK/6227/2019 EOAK/6448/2019, EOAK/6166/2019, EOAK/883/2020). Lisäksi perustuslakivaliokunta sekä tarkastusvaliokunta on lausunnoissaan oikeusasiamiehen kertomuksen perusteella edellyttänyt, että lasten perusoikeuksien toteutumiseksi tulee huolehtia mm. lastensuojelulaitosten ja –palveluiden riittävästä valvonnasta samoin kuin lastensuojelussa työskentelevien koulutuksen ja tietoisuuden lisäämisestä (PeVM 2/2019 vp, TrVL 1/2021 vp).

Nyt ehdotettu sääntely on erityisen merkityksellinen useiden keskeisten perusoikeuksien kannalta, mitä korostaa se, että sääntelyssä tulee erityisesti huomioida lasten perusoikeuksien suojaaminen ja näiden haavoittuvainen asema (PeVL 5/2006 vp). Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, minkä lisäksi lapset omaavat lähtökohtaisesti yhtäläiset perusoikeudet aikuisväestöön nähden. Oikeusministeriö on edellisessä lausunnossaan kattavasti painottanut sääntelyn merkitystä eri perusoikeuksien kannalta erityisesti mitä tulee perusoikeusrajoitusten ja niitä koskevan toimivaltasäätelyn arviointiin.

Selkeänä lähtökohtana perusoikeusuudistuksessa on käsitys siitä, että tietyn ihmisryhmän perusoikeuksia ei voida suoraan rajoittaa erityisen vallanalaisuussuhteen tai laitostavan perusteella (HE 309/1993 vp, s. 25 ja 49). Jos esimerkiksi laitoshuollossa olevan henkilön

perusoikeuksia on tarve rajoittaa, on rajoituksista säädettävä lailla ja ne tulee voida oikeuttaa erikseen kussakin tapauksessa ja kunkin perusoikeuden osalta (PeVL 34/2001 vp, s. 2, ks. PeVL 5/2006 vp, s. 2). Perusoikeuksia rajoittavien toimenpiteiden on täytettävä perusoikeuksien yleiset ja erityiset rajoitusedellytykset. Toisena merkittävänä kysymyksenä on rajoitustoimivallan organisointi: perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä ei voida siirtää viranomaiskoneiston ulkopuolelle. Useissa rajoitustoimenpiteissä on kyse merkittävän julkisen vallan käytöstä, jolloin tulee arvioitavaksi se, täyttääkö sääntely myös PL 124 §:n asettamat reunaehdot. Sääntelyssä, erityisesti rajoitustoimenpiteiden osalta, tulee huomioida perustuslakivaliokunnan aikaisempi lastensuojelulakia koskeva käytäntö (ks. PeVL 64/2018 vp, PeVL 30/2009 vp, PeVL 58/2006 vp, PeVL 5/2006 vp) sekä lisäksi on huomioitava, että perusoikeusherkässä lainsäädännössä korostetaan nimenomaisin säännöksiin myös vaatimuksia lakiin perustuvan toimenpiteen tarkoitussidonnaisuudesta (ks. esim. PeVL 9/2007 vp, PeVL 58/2006 vp, PeVL 21/2006 vp, PeVL 20/2005 vp).

Yleisesti voidaan todeta, että esitysluonnos muodostaa laajan ja varsin monimutkaisen kokonaisuuden, josta on vaikea hahmottaa selkeää kokonaiskuvaa eri lastensuojelun palveluista ja toimijoista erityisesti sen osalta, miten eri toimijoiden välisiä toimivaltasuhteita on arvioitava ja miten erilaiset lastensuojelun tukitoimet ja palvelut käytännössä ohjautuvat eri nuorille ja lapsille sekä mikä on yksityisten ja julkisten toimijoiden välinen suhde. Sinänsä kyseessä on erittäin haastava sääntelykohde, jossa tulee punnita erittäin pitkälle meneviä perusoikeuksien rajoituksia, joilla pyritään kuitenkin suojelemaan lapselle ja nuorelle tärkeitä oikeushyviä, jopa heidän henkeään ja terveyttään.

Esitysluonnoksen mukaan sääntelyllä pyritään selventämään nykyisiä säännöksiä vastaamaan paremmin perustuslain 124 §:n edellytyksiä. Näin ollen esitysluonnoksen perusteluissa mm. todetaan, että palveluntarpeen arviointia (26 §) tai huostaanoton ja sijaishuollon valmistelua (41 §) ei voida hankkia yksityiseltä toimijalta ja tähän halutaan selvennystä. Oikeusministeriölle on jäänyt epäselväksi, missä määrin edes nykyisen sääntelyn mukaan näitä julkisia hallintotehtäviä voisi antaa yksityisille toimijoille. Monelta osin vaikuttanee siltä, että sääntelyn sijaan ongelma on käytännön soveltamisessa, mihin tulisi puuttua ensisijaisesti valvonnan ja koulutuksen sekä osaamisen lisäämisen kautta.

Tältä osin oikeusministeriö erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että useassa eri kohdassa esitysluonnoksessa todetaan, kuinka lastensuojelukenttä on pirstaleinen, eikä niiden tuottamien palvelujen laadusta, käytetyistä toimenpiteistä (ml. rajoitustoimenpiteet), vapaana olevista sijaishuoltopaikoista tai esimerkiksi avo- tai päihdehoidosta ole saatavissa tietoa tai tämä tietopohja on hajanaista. Oikeusministeriö pitää tätä erityisen ongelmallisena, etenkin kun lastensuojelun toteuttamisessa on laaja-alaisesti havaittu epäkohtia laillisuusvalvonnassa. On myös haastavaa arvioida eri toimenpiteiden vaikutuksia, mikäli kattavaa tietoa ei ole tai edes arvioida eri käytäntöjen yhdenvertaisuutta. Esitysluonnoksessa on sinänsä tunnustettu tämän tiedonpuutteen ongelmallisuus ja käytäntöjen hajanaisuus, mutta samalla ei oikeastaan yhden pilottihankkeen lisäksi tuoda esiin, mitä toimenpiteitä tämän tilanteen parantavaksi pyritään tekemään.

Esitysluonnoksen yhtenä tavoitteena on sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuuden vähentäminen ja samalla ehdotetaan erilaisia enimmäisasiakasmäärän rajoja eri säännöksiin. Vaikka tätä on pidettävä kannatettava, niin on vaikea arvioida, missä määrin näitä enimmäisasiakasmääriä on pidettävä riittävinä ja oikeasuhtaisina tai edes käytännössä mahdollisina, kun asiakasmääristä sosiaalityöntekijää kohti ei ole olemassa kattavaa ja tuoretta kunnittaista tietoa, eikä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden määrää saada suoraan valtakunnallisista tilastoista. Näin ollen avoimeksi jää, miten voidaan arvioida nyt lakisääteisten vaatimusten täyttymistä enimmäisasiakasmääristä tai sitä, että sosiaalityöntekijöiden koulutuspaikkoja ei ole todennäköisesti tarpeen lisätä, jos edellä mainittuja tietoja ei ole. Edellä mainitut näkökohdat ovat merkityksellisiä jo lasten perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta, kun heidän oikeuksien ja tarvittavan hoidon toteutuminen pitkälti riippuu riittävästä henkilöstöstä ja tämän henkilöstön osaamisesta.

Sääntelyn merkityksellisyys perusoikeuksien osalta on asianmukaisesti tuotu esiin esitysluonnoksessa ja sen säätämisyjärjestysperusteluissa mutta toisaalta esitysluonnoksen alussa varsin laajasti ja hieman toistoa sisältäen tuodaan esille yleisluontoisia asioita

perus- ja ihmisoikeuksista tai eri toimijoista, mikä osin tarpeettomasti pidentää esitysluonnoksen sisältöä. Tältä osin oikeusministeriö painottaa, että yleisemmän perus- ja ihmisoikeuskuvauksen sijaan olennaista on näiden oikeuksien tai laajemmin valtiosääntöoikeudellisten näkökohtien arvioinnin kytkeminen nimenomaisesti ehdotettuihin muutoksiin eli siihen, miten eri säännöksiä on yksityiskohtaisesti katsottu täyttävän niin kotimaisen perustuslain kuin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamat vaatimukset lasten perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle. Tähän yksityiskohtaiseen arviointiin, erityisesti 11 luvussa mainittujen rajoitustoimenpiteiden osalta, oikeusministeriö keskittyy tässäkin lausunnossaan ja aikataulun rajoissa on lausunut myös muista pykälistä.

Pykäläkohtaiset huomiot

Lastensuojelulaki

4 a §. Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, jonka mukaan lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon tarkoituksena on lapsen henkinen ja fyysinen suojeleminen sekä lapsen vastuullisuuden ja itsenäistymisen tukeminen. Kasvatus, valvonta ja huolenpito eivät saa olla lasta alistavia tai muulla tavoin hänen ihmisarvoaan loukkaavia. Edellä mainittu sisältää varsin yleistasoista sääntelyä lakitekstiin ja sinänsä tulisi olla lähtökohtaisesti selvää, etteivät toimenpiteet saa olla lasta alistavaa tai ihmisarvoa loukkaavaa rangaistustarkoituksellista voimakäyttöä ottaen erityisesti huomioon lasten perusoikeuksien toteutuminen ja heidän haavoittuva asemansa, mihin laitoshuollossa olevan lapsen tai nuoren osalta tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Sinänsä tämän kirjaamiselle lakiin ei ole estettä, mikäli mm. laillisuusvalvojen tarkastustoiminnan yhteydessä on ilmennyt tarve korostaa näitä peruslähtökohtia. Säännöksen perusteluissa todetaan kuitenkin myös, että lisäksi tarvitaan yksityiskohtaista koulutusta rajoitustoimenpiteisiin turvautumisen minimoimiseksi sekä tietoisuuden lisäämistä mm. perus- ja ihmisoikeuksista sekä luvun 11 mukaisten rajoitusten käytön yleisistä edellytyksistä. Tällä mahdollisesti viitataan uuteen 61 c §:ään, jossa säädettäisiin nyt mm. henkilöstön osaamisesta, koulutuksesta ja perehdytyksestä erityisesti koskien 11 luvun rajoitustoimenpiteitä. Mikäli tässä on perustelujen mukaan tarvetta lisätä osaamista ja tietoa yleisemmin, tulisi tämä edellytys koulutuksen ja tietoisuuden lisäämisestä ilmetä suoraan laissa olevana velvollisuutena näille toimijoille, koska kyse on usein merkittävällä tavalla lasten ja nuorten perusoikeuksiin puuttuvista toimenpiteistä ja eri kohdissa esitysluonnoksessa on todettu kielto käyttää eri toimenpiteitä rangaistusluontoisesti, mikä herättää kysymyksen siitä, onko koulutuksen ja tietoisuuden lisäämiseen tarvetta laajemminkin muissakin asioissa kuin 11 luvun rajoitustoimenpiteissä.

13 b §. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärästä. Säännöksen mukaista mitoitusta sovellettaisiin kuitenkin vasta 1.1.2023 alkaen. Vuoden 2022 alusta lukien henkilömitoitus olisi enintään 35 lasta yhtä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää kohti. Ehdotettu muutosta voidaan pitää lähtökohtaisesti kannatettavana etenkin, kun esitysluonnoksen alussa tuodaan esille, että edellä mainitut enimmäisasiakasmäärät ovat eräissä kunnissa suurestikin ylittyneet ja se että nyt yhtenä tavoitteena on myös vähentää sosiaalityöntekijöiden kuormitusta. Toisaalta esitysluonnoksen vaikutuksia koskevassa arviossa todetaan, että asiakasmäärästä sosiaalityöntekijää kohti ei ole olemassa kattavaa ja tuoretta kunnittaista tietoa, samalla kun ei ole kattavaa tietoa myöskään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden määrästä suoraan valtakunnallisista tilastoista. Kuten edellä on jo todettu, tämä vaikeuttaa sen arviointia, miltä osin nyt ehdotettua lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärää on pidettävä oikeasuhtaisena tai edes käytännössä mahdollisena saavuttaa. Lisäksi säännöksen perusteluissa ei tuoda esille, mihin asteittain/portaittain tapahtuva henkilömitoitus perustuu, kun säännöksen tavoitetta (enintään 30 lasta asiakkaana) sovellettaisiin vasta vuoden 2023 alusta. Nimenomaan tiedon puute tai sen pirstalaisuus hankaloittaa useassa eri kohdassa kokonaiskuvan saamista lastensuojeluun liittyvistä toimista ja kehittämistarpeista, mikä myös vaikeuttaa näiden toimenpiteiden valtiosääntöoikeudellista arviointia.

Edellä mainitut kommentit koskevat myös muita tässä esitysluonnoksessa ehdotettuja enimmäisasiakasmäärän rajoja yhtä sosiaalityöntekijää kohden, mitä on yleisesti pidettävä kannatettavana kehityssuuntana.

15 §. Terveysthuollon erityiset velvollisuudet

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan ensinnäkin täsmennettäväksi siten, että terveyskeskuksen ja sairaanhoitopiirin on annettava lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua nimenomaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Pykälästä ja sen perusteluista ei tarkemmin ilmene, minkälaisesta asiantuntija-avusta olisi kysymys ja mihin. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin myös muualla laissa säädetyistä palveluista. Lisäksi pykälään ehdotetaan esimerkiksi uutta 2 momenttia, jonka mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle tai jälkihuoltoon oikeutetulle lapselle tai nuorelle on järjestettävä hänen tarvitsemansa sijaishuollon tai jälkihuollon järjestämisen kannalta tarpeelliset terveydenhuollon palvelut. Jää osin epäselväksi, onko edellä mainituissa kyse lähinnä informatiivisista viittauksista muualla laissa oleviin palveluihin vai perustetaanko tässä säännöksessä nimenomaan uusia oikeuksia esimerkiksi jälkihuollon järjestämisen kannalta tarpeellisten terveydenhuollon palveluiden osalta. Tätä on syytä selventää.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös uusi 3 momentti, jonka mukaan sosiaalityöntekijän pyynnöstä terveydenhuollon ammattihenkilön on perustettava lapsen tai nuoren palveluja koskeva arvionsa kirjallisesti salassapitovelvollisuuden estämättä. Erityisesti jälkimmäisen osalta jää sääntelyn ja perusteluiden osalta täysin avoimeksi, minkälaisia tietoja, miksi ja mitä varten terveydenhuollon ammattihenkilöt olisivat velvollisia sosiaalityöntekijän pyynnöstä antamaan täyttäkseen perustelovelvollisuutensa ja mistä arviosta sääntelyssä on ylipäänsä kysymys. Sääntelyn rakenne ylipäänsä poikkeaa tavanomaisesta tiedonsaantioikeudesta, jossa tietojensaantioikeus, mikäli tarkoitettuja tietosisältöjä ei ole pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi, on sidottu vaatimukseen "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 7/2019 vp, s. 6-7). Selkeänä lähtökohtana tulee olla se, että itse sääntelystä selkeästi ilmenee, mihin perustelovelvollisuus perustuu ja mihin tietoja tulnaisiin käyttämään. Jos tietosisältöjä ei tyhjentävästi luetella, niin tiedot tulee kytkeä sosiaalityöntekijän laissa säädettyyn tehtävään/tehtäviin ja tietojen saamisen tulee olla välttämätöntä tämän tehtävän tai tehtävien suorittamiseksi. Nämä tehtävät tulee myös määritellä laissa tarkkarajaisesti ja täsmällisesti erityisesti, kun kyse on arkaluontoisista tiedoista (PeVL 12/2019 vp, s. 2-5).

Epäselväksi osin myös jää, että laajennetaanko ja miltä osin sosiaalityöntekijöiden oikeutta saada mahdollisesti luottamuksellisia tietoja esimerkiksi psykiatriseen hoitoon liittyen vai onko sosiaalityöntekijällä jo nykyisen lainsäädännön perusteella oikeus saada näitä tietoja. Mikäli kyseessä olisi uusi tiedonsaantioikeus, joka ei perustu jo voimassa olevaan lainsäädäntöön, niin asiassa tulisi huomioida, mitä (arkaluontoisia) tietoja voisi terveydenhuollon ammattihenkilö ylipäänsä antaa ilman suostumusta. Sääntelyä ja sen perustelua olisi syytä täsmentää tältä osin huomioiden myös perustuslakivaliokunnan tietojen saamista ja luovuttamista koskeva lausuntokäytäntö.

16 a §. Lastensuojelun kustannuksista vastuussa oleva kunta

Ehdotetussa momentissa tarkoitettaneen selventää kustannusvastuussa oleva kunta lastensuojelulain 32 §:n 3 momentissa ja perhehoitajalain (312/1992) 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Säännöksen sanamuotoa olisi tarpeen tarkistaa ottaen huomioon, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) ei käytetä käsitteitä oheishuoltaja tai sijaishuoltaja. Ehdotettu sanamuoto on myös tulkinnanvarainen sen suhteen, tarkoitetaanko tässä vain edellä mainituissa pykälissä tarkoitettuja tilanteita vai ehkä muitakin tilanteita. Säännöksen niukkoja perusteluja olisi hyvä täydentää.

17 §. Lastensuojeluviranomaisten kansainvälinen toimivalta

Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä Suomen lastensuojeluviranomaisten kansainvälisestä toimivallasta. Toimivalta Suomessa perustuisi siihen, että ainakin toisella lapsen vanhemmista on tai on ollut Suomen kansalaisuus tai lapsella on kiinteä yhteys Suomeen. Lisäksi edellytettäisiin, että puutteet lapsen huolenpidossa tai muut

kasvuolosuhteet lapsen asuin- tai oleskelumaassa uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä ja että lastensuojelun järjestäminen Suomessa on lapsen edun mukaista. Sen lisäksi ehdotetussa pykälässä viitataan Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimukseen ja ns. Bryssel Ila –asetukseen.

Toimivaltaperusteen lähtökohdaksi ehdotetut liittymät vaikuttavat ristiriitaisilta suhteessa siihen, että Suomi on sitoutunut mainittuihin kansainvälisiin instrumentteihin, joissa lähtökohdana on lapsen asuinpaikkaan perustuva toimivalta. Säännöksen muotoilua olisi tarpeen vielä harkita.

17 a §. Lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuu kansainvälisissä tilanteissa

Ehdotetun 4 momentin lisäarvo suhteessa pykälän 1-3 momentteihin on epäselvä. Momentissa säädetään sekä järjestämisvastuusta että kustannusvastuusta, perustelujen mukaan momentissa on kysymys ainoastaan kustannusvastuusta.

17 b §. Lastensuojelun tarpeen arviointi ulkomailla

Ehdotetun pykälän 2 momentissa viitataan pyynnön lähettämiseen oikeusministeriön välityksellä perustuen siihen, että oikeusministeriö toimii pykälässä mainitun Haagin sopimuksen mukaisena keskusviranomaisena. Päällekkäisen sääntelyn vuoksi säännös olisi kuitenkin muotoiltava uudelleen, sillä asiasta säädetään jo kyseisessä sopimuksessa ja sen soveltamisesta annetussa laissa 435/2009. Säännökseen olisi tarkoituksenmukaista lisätä informatiivinen viittaus myös ns. Bryssel Ila –asetuksen nojalla lähetettäviin pyyntöihin.

26 §. Lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulo lastensuojeluasiassa ja lapsen palvelutarpeen arviointi

Esitysluonnoksen useassa eri kohdassa todetaan, että nyt ehdotetussa sääntelyssä halutaan selventää sitä näkökohtaa, että palvelutarpeen arviointia ei voi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta tai kolmannen sektorin toimijalta. Kattavaa tietoa yksityisten suorittamista palvelutarpeen arvioinnista ei ole mutta esitysluonnoksessa ilmenee, että näin on mahdollisesti toimittu eräissä tapauksissa, vaikka toimintatapa olisi sinänsä ollut laitton. Nyt siis halutaan estää palvelutarpeen arvioinnin hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta, koska katsotaan, että palvelutarpeen arviointi kytkeytyy niin kiinteästi palvelujen myöntämistä koskevaan päätöksentekoon, että myös niihin voidaan katsoa liittyvän julkisen vallan käytön piirteitä. Tätä perustellaan pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa viittaamalla Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä –raporttiin (STM:n raportteja ja muistioita 2019:47, s. 13), laillisuusvalvojen keväällä ja kesällä 2019 kunnille osoittamiin ohjauskirjeisiin sekä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön (PeVL 65/2018 vp, s. 37). Säännöskohtaisissa perusteluissa yleisesti todetaan, että "[l]apsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu julkinen hallintotehtävä, kuten muutkin lakisääteiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja siinä käytetään pääsääntöisesti julkista valtaa, jota voidaan siirtää viranomaisorganisaation ulkopuolelle vain lailla tai lain nojalla."

Oikeusministeriö korostaa aikaisemman lausuntonsa tavoin, että PL 124 § mahdollistaa julkisen hallintotehtävän antamisen muulle kuin viranomaiselle ainoastaan lailla tai lain nojalla. Mikäli näin ei ole säädetty, ei julkista hallintotehtävää saa antaa yksityisille toimijoille.

Julkisella hallintotehtävällä viitataan perustuslain esitöissä verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Julkinen hallintotehtävä on oikeudellisesti osin täsmentymätön käsite, jonka suhteuttaminen muihin julkisiin tehtäviin ja julkiseen vallankäyttöön on jäänyt suurelta osin perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön varaan. Perustuslain esitöiden (HE 1/1998 vp) lausuma viittaa siihen, että julkisen hallintotehtävän käsite on tarkoitettu tulkittavaksi laajasti. Keskeistä on hahmottaa, että julkisen hallintotehtävän sisältö kiinnittyy PL 124 §:n käsitteistöön ja tulkintaan, ei muuhun lainsäädäntöön. Perustuslain 124 §:n tarkoittamaa julkisen hallintotehtävän käsitettä ei siten tulisi määritellä tavallisen lain kautta.

Lastensuojelulain 26 §:n 3 momentissa on viittaus sosiaalihuoltolain 36 §:ään ja sen 5 momentin mukaan palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Lastensuojelulain 26 §:n 4 momentissa todetaan, että arvion lastensuojelulain mukaisten tukitoimien ja palvelujen tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä. Kuten on edellä todettu, oikeusministeriölle on jäänyt epäselväksi, missä määrin nykyinen sääntely mahdollistaa palvelutarpeen arvioinnin antamisen yksityiselle. Mikäli näin ei ole säädetty, ei julkista hallintotohtävää saa antaa yksityisille toimijoille. Palvelutarpeen arvioinnista on perustuslakivaliokunta todennut seuraavasti: ”Palveluntarpeen arviointi määrittää tosiasiallisesti asiakkaan oikeuksien toteutumista. Ottaen myös huomioon, että julkisella vallalla ja maakunnan liikelaitoksella on valtiosääntöoikeudellisesti ensisijainen vastuu sosiaalisten perusoikeuksien toteutumisesta, on ongelmallista, että ehdotettu sääntely tosiasiallisesti siirtäisi palveluntarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan liittyvää päätöksentekovaltaa muille kuin viranomaisille. Sääntelyn seurauksena julkisella vallalla ei vaikuttaisi olevan riittäviä keinoja varmistaa palvelujen saatavuutta sekä yhdenvertaisuutta (PeVL 65/2018 vp, s. 37).” Edellä mainitun mukaisesti on kyseenalaista, missä määrin palveluntarpeen arviointia olisi edes mahdollista siirtää lailla muille kuin viranomaisille, erityisesti näin perusoikeuksien osalta merkittävässä sääntelyssä kuten lastensuojelussa.

28 §. Lastensuojelun asiakkuuden päättymisen

Esitysluonnoksessa ehdotetaan lisättäväksi uusi 28 a § lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä, kun sellainen on puuttunut lastensuojelulaista ja säännöksen katsotaan selkeyttävän nykytilaa. Ehdotetun uuden 28 §:n 1 momentin perusteella lastensuojelun asiakkuus päättyy, kun sosiaalityöntekijä näin toteaa pykälässä erikseen mainittujen kriteerien täytyessä. Osa kriteereistä ei sisällä harkintaa, kuten 18 vuoden ikärajan saavuttaminen. Sen sijaan 1 momentin 1 kohdan mukaan lastensuojelun asiakkuus päättyy, kun lapsi tai perhe eivät tarvitse lastensuojelulain mukaisia palveluita. Edellä mainittua kohtaa tai siinä olevaa harkintaa ei ole avattu mm. perusteluissa ja, toisin kuin asiakkuuden alkaminen 27 §:n nojalla, sitä ei ole rajattu palvelutarpeen arviointiin. Koska kyseessä on uusi pykälä, niin sääntelystä ja perusteluista tulisi riittävän täsmällisyydellä ilmetä, milloin tarvetta palveluille tai tukitoimille ei enää ole.

29 §. Lapsen tapaaminen

Pykälässä puhutaan lapsen tapaamisesta ”henkilökohtaisesti”. Pykälän perusteluissa ilmenee, että henkilökohtaisesti voisi tarkoittaa muutakin kuin samanaikaisesti läsnä ollen tapaamista, esimerkiksi etäyhteyksien kautta tapahtuvaa tapaamista. Kun otetaan huomioon lastensuojeluun liittyvien perusoikeuksien merkitys ja lasten haavoittuvainen asema sekä se, että sosiaalityöntekijällä on varmaankin parempi mahdollisuus havainnoida lasta samassa tilassa, niin lähtökohtana tulisi olla näiden tapaamisten järjestäminen samassa tilassa ja etäyhteydet tulisi varata perusteluiden mukaan poikkeustilanteisiin.

36 §. Lastensuojelun sosiaalityö ja avohuollon tukitoimet

Pykälän 2 momentin mukaan toteutettavien avohuollon tukitoimenpiteiden sopivuutta ja riittävyttä lapsen, vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden yksilöllisiin tarpeisiin ja asetettuihin tavoitteisiin nähden on arvioitava säännöllisesti. Perusteluissa ei kuitenkaan täsmennetä, mitä ”säännöllisesti” tarkoittaa tai aseta aikarajaa, kuinka usein vähintään avohuollon tukitoimenpiteiden sopivuutta ja riittävyttä tulisi arvioida. Tässä esitysluonnoksessa painopistettä siirretään nimenomaan avohuollon tukitoimiin. Tältä osin tulee arvioinnista ja valvonnasta säätää riittävällä täsmällisyydellä ottaen huomioon, että lapsella on oikeus myös muihin lastensuojelulain mukaisiin palveluihin välittömästi, kun niiden edellytykset täyttyvät. Tärkeää on säännöllisesti arvioida ja mahdollisesti myös sisällyttää tietyt vähimmäisaikarajat itse lakiin, kuinka usein arviointia on vähintään tehtävä, jotta lapsen oikeus ja tarve tulevat huomioiduksi, mikäli on vaarana, että avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä turvaamaan näitä.

41 §. Huostaanoton ja sijaishuollon valmistelu

Työryhmän aikaisemman esitysluonnoksen 41 §:n 3 momentissa todettiin, että huostaanoton ja sijaishuollon valmistelua ei voi siirtää yksityisen toimijan tehtäväksi. Varsinaista päätöstä edeltävät valmistelutoimet voivat julkisen vallan käytön kannalta olla merkityksellisiä etenkin, jos valmistelutoimilla ja päätöksenteolla on kiinteä yhteys, kuten todetaan ”Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä”-raportissa (ks. edellä) ja siinä mainitussa oikeuskirjallisuudessa (Keravuori-Rusanen 2008 s. 123).

Tässä valmistelu liittyy lasten huostaanottoon ja sijaishuoltoon eli laaja-alaisesti lapsen asemaan sekä hänen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lapsen huostaanotto merkitsee voimakasta puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen samoin kuin perustuslain 10 §:n 1 momentissa säänneltyyn yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan (PeVL 58/2006 vp, s. 3). Tältä osin viitataan edellä 26 §:n osalta mainittuun.

60 a §. Erityisen huolenpidon jakso

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin erityisen huolenpidon jakson järjestämisen edellytyksistä. Säännökohtaisissa perusteluissa todetaan, että kyse ei olisi rajoitustoimenpiteestä, vaan lapselle järjestettävästä erityisestä hoidosta ja huolenpidosta. Kuitenkin erityisen huolenpidon jakson aikana olisi mahdollista käyttää 11 luvun rajoituksia ja rajoitustoimenpiteitä sekä ehdotetussa 72 §:ssä säädettyjä erityisiä rajoitustoimenpiteitä, jotka menevät osin myös pidemmälle kuin 11 luvun rajoitustoimenpiteet.

Pykälän 3 momentissa todetaan, että erityisen huolenpidon jakson aikana on 60 §:ssä tarkoitetun asiantuntemuksen omaavien henkilöiden tavattava *säännöllisesti* lasta sekä muutenkin seurattava ja arvioitava asetettuja tavoitteita *säännöllisesti*. Lisäksi 3 momentin mukaan myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tavattava lasta, lapsen vanhempia, huoltajia tai muita lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaavia henkilöitä *säännöllisesti* erityisen huolenpidon jakson aikana. Laissa tai sen perusteluissa ei kuitenkaan täsmennetä, mitä säännöllisesti tarkoittaa, jos erityinen huolenpito kestää ehdotetun 60 b §:n mukaan enintään 90 päivää tai maksimissaan 180 päivää. Jos ehdotetun 60 b §:n nojalla annettavaan päätökseen on kirjattava jakson perusteet, tavoitteet, hoito- ja kuntoutusmuodot ja muut tukitoimet tavoitteiden saavuttamiseksi, niin kuuluuko tuohon myös kirjaus siitä, kuinka usein lasta on vähintään tavattava ja miten tavoitteiden toteuttamista seurataan säännöllisesti.

60 b §. Päätös erityisen huolenpidon jaksosta

Tämän pykälän osalta oikeusministeriö toistaa aikaisemmat kommenttinsa siitä, että ensimmäisen enintään 90 vuorokauden jakson osalta laissa ei kuitenkaan ole kriteerejä sen pituudelle eikä harkintaa rajaavia säännöksiä, kuten pykälän 2 momentissa, jossa lain 60 a §:n kriteereiden lisäksi edellytetään mm. välttämättömyyttä. Säännöstä myös huolenpidon jakson kestosta olisi syytä täsmentää esimerkiksi siten, että päätöstä kestosta tulee arvioida yksilöllisesti jokaisen lapsen tarpeisiin perustuen, eikä päätöstä kestosta voi automaattisesti tehdä enimmäismäärän mukaisesti 90 vuorokaudeksi ilman perusteluja ja yksilökohtaista arviointia erityisesti, kun lapseen voidaan kohdistaa lain 72 §:n mukaisia erityisiä rajoitustoimenpiteitä. Nyt nämä keston osalta harkintavaltaa rajaavat asiat ilmenevät perusteluista, mutta eivät itse sääntelystä.

Myös aikaisempaa lausuntoaan vastaavasti oikeusministeriö tuo esille, että erityisen huolenpidon päättämisestä eli jakson pituutta rajaavasta kriteeristä säädettäisiin lain 60 e §:n sijaan 60 b §:ssä, joka sisältää alkuperäisen päätöksen kestosta. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota, että lain 60 b §:n mukaan päätöksen erityisen huolenpidon jakson järjestämisestä ja sen jatkamisesta tekee 13 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian, kun taas lain 60 e §:n mukaan päätöksen sen lopettamisesta tekisi kuitenkin lain 13 b §:n lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Perusteluissa ei ole tuotu esiin, miksi vastaavaa päätöstä lopettamisesta ei ole vastaavalla tavalla annettu viranomaiselle ottaen huomioon, että kyse on varsin merkittävästä toimenpiteestä, johon ryhdytään lapsen hengen, terveyden tai kehitystä vakavasti vaarantavan käyttäytymisen vuoksi.

60 c §. Moniammatillinen arvio

Lain 60 a §:n 1 momentin 3 kohdassa olisi hyvä selkeyden vuoksi olla viittaus lain 60 c §:ssä säänneltyyn moniammatilliseen arvioon, mikäli nimenomaan viimeksi mainitussa pykälässä säänneltyä arviota käytetään perusteena sen arvioimiseksi, että lain 60 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan terveydenhuollon palvelut eivät sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon sijaan. Lain 60 c §:n perusteluissa todetaan, että erityisen huolenpidon jaksolla ei voida korvata esimerkiksi lapsen tarvitsemaa psykiatrista sairaalahoitoa tai diagnostista tutkimusta. Kummassakaan pykälässä tai niiden perusteluissa ei kuitenkaan edes esimerkinomaisesti avata, milloin esimerkiksi terveydenhuollon palvelut eivät sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon sijaan. Lain 60 a §:ää koskevien perusteluiden mukaan erityisen huolenpidon jakso sisältäisi lapsen kokonaisvaltaisen hoidon, kun lapsella esiintyy perusteluissa tarkemmin kuvattua vahingollista käyttäytymistä. Myös näissä tilanteissa lapsella oletettavasti on oikeus hänelle kuuluvien terveydenhuollon palveluiden käyttämiseen, kuten psykiatriseen sairaalahoitoon. Näin ollen erityisen huolenpidon käyttäminen terveydenhuoltopalveluiden sijaan jää hieman avoimeksi.

Lain 60 c §:n 2 momentin tiedonsaantioikeus on määriteltävä täsmällisemmin ja, mikäli tietosisältöjä ei ole nimenomaisesti luetteloitu, niin tietojen saannin tulee olla välttämätöntä sosiaalityöntekijän tietyn laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi, millä tässä varmaankin tarkoitetaan erityisen huolenpidon jakso 60 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen edellytyksen täyttymisen arviointia. Tietojen arkaluontoisuuden osalta viitataan edellä 15 §:n kohdalla mainittuun.

PERUSOIKEUKSIEN RAJOITTAMINEN SIJAISHUOLLON AIKANA (11 LUKU)

Aikaisemmassa lausunnossaan oikeusministeriö katsoi, että perustuslakivaliokunnan kehittyvä lausuntokäytäntö, laillisuusvalvonnassa havaitut perusoikeusloukkaukset sekä nimenomaan lasten oikeuksien toteutuminen ja edistäminen puoltavat voimassaolevan sääntelyn tarkastelua myös PL 124 §:n kannalta. Oikeusministeriö pitää kannatettavana, että lainsäädäntöä pyritään saamaan paremmin sopusointuun PL 124 §:n kanssa ja yleisesti pitää tarpeellisena lastensuojelulain rajoitustoimenpiteiden valtiosääntöoikeudellista arviointia kokonaisuudessaan sekä sääntelyn saattamista paremmin vastaamaan muuta rajoitustoimenpiteitä koskevaa sääntelyä.

Esitysluonnokseen ehdotetaan lisättäväksi seuraava 61 §:n 3 momentti: ”Tämän luvun nojalla julkista valtaa käyttävään henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen hoitaessaan tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä silloinkin, kun hän ei ole virkasuhteessa valtioon, maakuntaan, kuntaan tai kuntayhtymään. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).” Oikeusministeriö on kiinnittänyt aikaisemmassa lausunnossaan huomiota virkavastuusääntelyyn paikkaan ja sen suhteeseen niihin säännöksiin, joiden nojalla julkinen hallintotehtävä ja julkisen vallan käyttö on lastensuojelulain tarkoittamissa tapauksissa annettu yksityiselle toimijalle. Nyt siis säännöksen perustelut ovat suppeat, eikä niistä ilmene ne delegointisäännökset, joissa julkinen hallintotehtävä tai julkisen vallan käyttö on annettu yksityiselle ja joihin kyseinen virkavastuuta koskeva kohta soveltuu.

Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin tapauskohtaisesti pitänyt voimankäyttöoikeuden antamista muulle kuin viranomaiselle mahdollisena, jos voimakeinojen käyttö tapahtuu tarkasti rajatussa tilassa tai tilanteessa ja silloin, kun on kysymys tilapäisluonteisesta tarpeesta saada ulkopuolista apua. Perustuslakivaliokunta on tarkastellut mahdollisuutta antaa merkittävää julkisen vallan käyttöä yksityisille toimijoille useaan eri otteeseen (ks. esimerkiksi PeVI 22/2020 vp, PeVL 11/2016 vp ja vanhemmista esim. PeVL 23/2014 vp, PeVL 22/2014 vp, s. 2, PeVL 48/2005 vp, s. 4/I, PeVL 49/2004 vp, s. 2–3, PeVL 20/2002 vp, s. 3/II). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että yksityisen toimijan toimivaltuudet eivät saa muodostua kokonaisuudessaan erityisen olennaiseksi vallankäytöksi (PeVL 22/2014 vp, s. 2). Lastensuojelulain nojalla sijaishuollossa yksityinen toimija voi tällä hetkellä tehdä esimerkiksi seuraavia rajoituspäätöksiä: liikkumisvapauden rajoitus, eristäminen, henkilöntarkastus, kiinnipitäminen ja aineiden ja esineiden haltuunotto. Oikeusministeriö on katsonut, että esitysluonnoksen perusteluihin on tarpeen

lisätä jakso, jossa kokonaisuutena arvioidaan yksityisen toimijan toimivaltuuksia PL 124 §:n merkittävän julkisen vallan siirtoa koskevan kiellon kannalta.

Sen lisäksi, että yksityiselle annetaan eri kohdissa oikeus merkittävän julkisen vallan käyttämiseksi, niin useassa kohdin 11 luvussa tehtävistä toimenpiteistä päättää lastensuojelulain 13 b §:n mukainen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, kuten on esimerkiksi lain 69 §:n perusteella tehtävä alkuperäinen päätös liikkumisvapauden rajoittamisesta. Lisäksi esimerkiksi 65 §:n 2 momentin mukaan sosiaalityöntekijä voi muuttaa laitoksen johtajan tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön haltuunottopäätöstä lieventämällä tai lakkauttamalla sen, samoin kuin esimerkiksi lain 69 §:n 3 momentin nojalla laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön liikkumisrajoitusta koskeva kiireellinen päätös tulee toimittaa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka voi jatkaa tai muuttaa lieventämällä päätöstä tai lakkauttaa sen. Toisaalta 69 §:n 3 momentin mukaan kiireellisissä tilanteissa päätöksentekijä voi olla myös 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä eli virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Lisäksi esimerkiksi 69 §:n 2 momentin mukaan päätöksen liikkumisvapauden rajoittamisen jatkamisesta tulee kuitenkin tehdä 13 §:n 2 ja 3 momentissa mainittu viranhaltija, samoin kuin 63 §:n 2 momentin päätöksen yhteydenpidon rajoittamisesta tekee 13 §:n 2 ja 3 momentin mukainen viranhaltija.

Jää epäselväksi, miksi toisissa rajoitustoimenpiteissä päätöksen tulee tehdä lastensuojelulain 13 §:n mukainen viranhaltija ja toisissa taas lain 13 b §:n mukainen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kuntalain 11 luvun 87 §:n 2 momentin mukaan tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidetaan virkasuhteessa. Lastensuojelulain 11 luvussa ei ole kysymys vain julkisen vallan käytöstä vaan yksilön perusoikeuksiin syvälle käyvistä rajoitustoimenpiteistä eli merkittävästä julkisen vallan käytöstä, jonka kohteena ovat vielä haavoittuvassa asemassa olevat tai ainakin erityisesti suojaa tarvitsevat lapset ja nuoret. Tyypillisesti vastaavanlainen julkisen vallan käyttö, joka merkittävästi rajoittaa perusoikeuksia, on annettu virkasuhteessa olevien toimijoiden päätettäväksi. Esimerkiksi mielenterveyslain 4 a luvun mukaiset rajoitustoimenpiteet edellyttävät saman lain 5 luvun 23 a §:n mukaan virkasuhteessa olevan lääkärin päätöksiä. Näin ollen oikeusministeriölle jää epäselväksi, missä määrin 11 luvussa on ylipäänsä kyse toimenpiteistä, jotka tulisi ensisijaisesti kuulua virkasuhteessa olevalle toimijalle etenkin, jos kyseessä on yksityisen tekemän kiireellisen päätöksen arviointi. Näin ollen tulisi kokonaisuutena arvioida, ottaen huomioon yksityiselle toimijoille annettu merkittävän julkisen vallan käyttö sekä päätösten antaminen vain osittain virkasuhteessa olevalle sosiaalityöntekijälle, miten 11 luvun rajoitustoimenpiteiden käyttöä tulisi arvioida perustuslain 124 §:n osalta etenkin, jos näiden rajoitustoimenpiteiden käyttämisessä on ilmennyt laillisuusvalvonnassa epäkohtia. Oikeusturvan ja valvonnan osalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös aikaisemmassa lausunnossa esiin tuotuihin näkökohtiin mm. ennakkolisten oikeusturvakeinojen ja toiminnan valvonnan tärkeydestä.

61 c §. Henkilöstön riittävyys ja osaaminen

Oikeusministeriön aikaisemmat kommentit on pitkälti otettu huomioon. Sääntämisperusteluissa kuitenkin vielä todetaan, että ”esitettyjen rajoitustoimenpiteiden lapsen perusoikeuksiin kajoava luonne huomioon ottaen on tärkeätä, että oikeus rajoitustoimivaltuuksien käyttöön pääsääntöisesti osoitetaan vain asianmukaisen koulutuksen saaneille henkilöille”. Oikeusministeriö tältä osin toistaa aikaisemman huomionsa siitä, että rajoitustoimenpiteiden luonne, perusoikeuksien toteutuminen ja PL 124 § edellyttävät, että rajoitustoimivaltuuksia käyttävät ainoastaan tähän pätevät henkilöt.

69 §. Liikkumisvapauden rajoittaminen

Pykälän 3 momentin mukaan laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi päättää kiireellisessä tapauksessa enintään seitsemän vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoittamisesta jonkun 1 momentissa mainitun edellytyksen täytyessä. Edellytyksenä on lisäksi, että rajoittaminen on lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Johtajan tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan on välittömästi toimitettava

liikkumisvapauden rajoittamista koskeva päätös lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka voi jatkaa tai muuttaa lieventämällä päätöstä tai lakkauttaa päätöksen. Kiireellisissä tilanteissa päätöksentekijä voi olla myös 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

Edellä mainittua laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä työntekijän kiireellistä liikkumisvapauden rajoittamista koskevaa päätöstä perustellaan sillä, että säännös mahdollistaisi kiireellisen rajoituksen esimerkiksi viikonloppuna ja tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä ei ole tavoitettavissa, mutta lasten liikkumista on välttämätöntä rajoittaa esimerkiksi päihteiden käytön tai karkaamisen estämiseksi. Oikeusministeriö on aikaisemmassa lausunnossaan kysynyt, onko sääntelyllä tarkoitettu hakea vastaavaa konstruktiota kuin tartuntatautilaissa, että yksityisen toimijan päätöksentekotoimivalta on sidottu vain sellaisiin tilanteisiin, joissa viranhaltijan päätöstä ei voi odottaa. Jos sääntelyn tarkoituksena on mahdollistaa yksityisten toimijoiden tekemä kiireellinen väliaikaistoimenpide, on myös ehdotettua seitsemän päivän enimmäiskesto arvioitava uudelleen.

Tartuntatautilain 70 §:n mukaan kiireellisen päätöksen henkilön tai tavarankaranteenista taikka henkilön eristämisestä tai päätös välttämättömän sairaanhoidon toteuttamisesta voidaan antaa vain enintään 3 päiväksi ja kiireellinen päätös on saatettava niin pian kuin olosuhteet sallivat kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän virkasuhteisen tartuntataudeista vastaavan lääkärin vahvistettavaksi. Alun perin säännöksessä ehdotettiin viiden päivän aikarajaa. Perustuslakivaliokunta katsoi, että ”muun kuin virkasuhteisen lääkärin päätösvalta rajataan asianmukaisemmin sääntelyn tavoitteen kannalta välttämättömään. Säännöstä on täydennettävä siten, että muu kuin virkasuhteinen lääkäri voi tehdä säännösehdotuksen perusteluissa tarkoitettulla tavalla sääntelyn tavoitteen kannalta vain välttämättömimmät ensi vaiheen toimenpiteet, minkä jälkeen päätöksentekoon on kytkettävä välittömästi virkasuhteinen lääkäri esimerkiksi saattamalla päätös niin pian kuin olosuhteet sallivat toimivaltaisen virkasuhteisen lääkärin vahvistettavaksi. Säännökseen on syytä sisällyttää myös esitetyn kaltainen ehdoton aikaraja, mutta olennaisesti ehdotettua lyhyempänä (PeVL 11/2016 vp, s. 5-6)”.

Lain 69 §:n 3 momentin mukainen liikkumisvapauden rajoittaminen olisi mahdollista tehdä yksityisen toimesta jopa seitsemäksi päiväksi, eikä päätöstä tarvitse alistaa virkasuhteisen sosiaalityöntekijän päätettäväksi. Liikkumisvapauden rajoittaminen merkitsee pitkälle menevää puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaiseen henkilökohtaiseen vapauteen, 9 §:n 1 momentin liikkumisvapauteen ja 10 §:n 1 momentin yksityiselämän suojaan. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö liikkumisvapauden rajoittamisen osalta on valiokunnan vuonna 2006 antaman lausunnon jälkeen kehittynyt. Säännös on myös merkityksellinen PL 124 §:n suhteen, sillä pykälä mahdollistaa, että yksityinen toimija päättää lapsen liikkumisvapauden rajoituksesta. Näin ollen olisi arvioitava, miltä osin yksityisen päätös tulisi laittaa virkasuhteisen henkilön arvioitavaksi ja lisäksi on hyvin vakavasti arvioitava, onko seitsemän päivän enimmäiskesto pidettävä oikeasuhtaisena perusteluiden ja perustuslakivaliokunnan uudemman käytännön valossa.

63 §. Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kiireellisessä tapauksessa, enintään seitsemän vuorokautta kestävästä, 62 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua rajoittamisesta voi päättää myös lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö, mikäli rajoittaminen on välttämätöntä lapsen suojelemiseksi. Tämä päätös olisi toimitettava välittömästi tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka voisi tarpeen mukaan jatkaa tai muuttaa sitä lieventämällä tai lakkauttaa sen.

Pykälän perusteluja on täydennetty oikeusministeriön huomioiden perusteella. Lisäksi tuodaan esille, että tällä hetkellä jo voimassa olevan lain mukaan lyhytaikaisesta, enintään 30 vuorokautta kestävästä, 62 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua rajoittamisesta voi viranhaltijan ohella päättää vain lastensuojelulaitoksen johtaja. Kiireellistä yhteydenpidon rajoittamista perustellaan sillä, että voi olla tarve sen tekemiseen viikonloppuna tai tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä ei ole tavoitettavissa, mikä ei kuitenkaan vielä selitä seitsemän päivän enimmäisaikaa rajoittamiselle. Lisäksi päätös olisi välittömästi

toimitettava tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle toimenpiteitä varten, eikä lain 13 §:n mukaan määräytyvälle viranhaltijalle, joka kuitenkin ensisijaisesti pykälän mukaan tekee yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen. Tältä osin oikeusministeriö viittaa edellä 69 §:n yhteydessä todettuun myös sen osalta, että nyt voimassa olevan lain mukaan yksityisellä toimijalla olisi oikeus tehdä päätös yhteydenpidon rajoittamisesta jopa 30 vuorokaudeksi, mitä voidaan pitää varsin pitkäaikaisena ja merkittävänä yksityisen tekemänä rajoituksena mm. lapsen tai nuoren perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan.

65 §. Aineiden ja esineiden haltuunotto. 66 §. Henkilötarkastus. 69 a §. Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Edellä mainittujen pykälien osalta oikeusministeriö viittaa sen aikaisemmassa lausunnossa esitettyihin huomioihin, joita ei ole huomioitu jatkovalmistelussa. Tältä osin oikeusministeriö myös korostaa, että perustuslakivaliokunta on jo aikaisemmassa lausuntokäytännössään kiinnittänyt huomiota tiettyjen lastensuojelulain 65 ja 66 §:ssä olevien tavoitteiden ja niissä olevien rajoitusten mahdolliseen epäsuhtaan perusoikeuksien näkökulmasta (PeVL 64/2018 vp, s. 3-4).

71 §. Erityiset rajoitukset päihdehoidon ja -kuntoutuksen aikana

Esitysluonnoksessa on nyt täsmennetty, että kyseessä olisi uudet toimivaltuudet erityisistä rajoitustoimenpiteistä, joita sovellettaisiin erityisten edellytysten täytyessä vaativassa sijaishuollossa eli lain 49 a §:n 2 momentin c kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroidun palveluiden aikana. Pykälän 1 momentin mukaan erityisten rajoitustoimenpiteiden ja yhteydenpidon erityisen rajoituksen käyttämisen edellytyksenä on, että rajoittaminen on välttämätöntä lapsen oman tai muiden laitoksessa olevien lasten itseään vakavasti vahingoittavan päihteiden käyttämisen katkaisemisen ja päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen järjestämiseksi sekä lapsen tai muiden laitokseen sijoitettujen lasten hengen, terveyden tai turvallisuuden varmistamiseksi. Jotta pykälässä säädettyjä toimenpiteitä voidaan lapseen kohdistaa, tulee kaikkien edellä mainittujen edellytysten täytyä perusteluiden mukaan. Rajoittamisen tulee olla siis välttämätöntä sekä päihteiden käytön katkaisemiseksi ja hoidon järjestämiseksi että lapsen tai muiden laitokseen sijoitettujen lasten hengen, terveyden tai turvallisuuden varmistamiseksi. Näin ollen esimerkiksi päihteiden käytön katkaiseminen tai hoidon järjestäminen ei riitä toimivaltuuksien käyttämiseen vaan niiden käyttämisen tulee olla välttämättömiä myös hengen, terveyden tai turvallisuuden varmistamiseksi.

Pykälässä olevat erityiset rajoitustoimenpiteet ja erityiset edellytykset ovat hieman hankalasti hahmottuvia ja osin epäselväksi jää, miten vastaavia tavoitteita ei voisi saavuttaa jo nyt 11 luvussa säädetyillä rajoitustoimenpiteillä. Myös eri toimivaltuuksien välillä on jonkin verran ristiriitaisuutta. Pykälän 2 momentin mukaan yhteydenpidon erityisenä rajoituksena voidaan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen ajaksi rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä laitoksen ulkopuolella oleviin henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään. Päätöksessä on mainittava kaikki ne henkilöt, joita yhteydenpidon rajoitus ei koske. Edellä mainitun mukaisesti kaikkea yhteydenpitoa ei kielletä vaan lapsella on oikeus pitää yhteyttä ”tunnistettuihin henkilöihin”. Säännöksessä ei kuitenkaan käy ilmi, päivitetäänkö tätä alkuperäistä päätöstä ”tunnistetuista henkilöistä” tarpeen vaatiessa ja kuinka pitkäksi aikaa päätös annettaisiin. Kuten perusteluissa todetaan niin kaikki sosiaalinen yhteydenpito ei myöskään ole haitallista itse lapselle eikä rajoitusta tule käyttää varmuuden vuoksi. Edellä mainittua voidaan osin pitää ristiriitaisena 3 momentin kanssa, jonka mukaan erityisenä rajoitustoimenpiteenä laitoksen haltuun voidaan ottaa lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen ajaksi. Tässäkään ei ole minkäänlaisia tarkempia kriteereitä sille, kuinka kestoja olisi arvioitava ja kumoaaako tämä rajoitus edellä 2 momentissa olevan oikeuden pitää yhteyttä erikseen mainittuihin henkilöihin.

Tässä pykälässä säädettäisiin myös uusista toimivaltuuksista yksityisille tehdä päätöksiä mm. kehoon kohdistuvasta ulkoisesta tarkastamisesta, mikä eroaa 11 luvussa säädetyistä henkilöntarkastuksesta (66 §) tai henkilönkatsastuksesta (66 a §). Perusteluissa on täsmennetty, mitä kehon ulkoisella tarkastuksella tarkoitettaisiin ja tämä vaikuttaisi

uudenlaiselta henkilön fyysiseen koskemattomuuteen puuttuvalta toimenpiteeltä. Lisäksi perusteluissa mm. todetaan, että kynnys kehon ulkoiseen tarkastukseen olisi korkeampi kuin henkilönkatsastukseen muutoin. Tämä ei ilmene itse säädöstekstistä. Oikeusministeriö toteaa aikaisempaa lausuntoaan vastaavasti, että perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Henkilökohtaista koskemattomuutta rajoittavan lain tulee olla täsmällinen ja tarkkarajainen sekä muutenkin täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, kuten vaatimukset rajoitusten hyväksyttävyydestä ja oikeasuhtaisuudesta (PeVL 53/2006 vp, s. 2/1). Perustuslakivaliokunta on todennut, että lapsen kohdistuvista poliisin pakkokeinovaltuuksista säättämiseen samoin kuin valtuuksien käyttöön tulee suhtautua kaiken kaikkiaan pidättyvästi (PeVL 64/2018 vp ja ks. PeVL 48/2017 vp, s. 6 ja siinä viitatu lausunnot).

72 §. Erityiset rajoitustoimenpiteet ja yhteydenpidon erityinen rajoitus erityisen huolenpidon jakson aikana

Tämän pykälän osalta viitataan pitkälti edellä mainittuihin huomioihin. Nyt ehdotetun 60 a §:n 1 momentin mukaan lapselle voidaan sijaishuollon aikana järjestää erityisen huolenpidon jakso, jos 1) lapsen sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätös on tehty sillä perusteella, että lapsen päihteiden käyttö tai lapsen käyttäytyminen muutoin vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään; 2) lapsi käyttäytyy sijaishuollon aikana 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla tai 3) sijaishuoltoa ei ole lapsen hoidon ja huolenpidon tarve huomioon ottaen mahdollista järjestää muulla tavoin eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäviksi erityisen huolenpidon sijaan. Lain 72 § vaikuttaa siis soveltamisalaltaan 71 §:ää laajemmalla, minkä arvioimista osin hankaloittaa se, että esitysluonnoksesta ja sen perusteluista on muutenkin vaikeasti hahmotettavissa, missä kaikissa tilanteissa tulee erityisen huolenpidon jakso sovellettavaksi ja miten tämä erityinen huolenpidon jakso mm. eroaa 49 a §:ssä säännellystä vaativasta sijaishuollosta, kun molemmissa on kyse moniammatillista apua tarvitsevista päihderiippuvaisista lapsista tai nuorista.

Tämän pykälän 2 momentissa myös säädettäisiin liikkumisvapauden rajoittamisesta suoraan enintään 90 päiväksi ilman, että tätä rajoitusta tai sen suhdetta 11 luvun 69 §:ään oikein perustellaan. Lain 69 §:n mukaan päätös liikkumisvapauden rajoittamisesta tehdään ensin 30 päiväksi ja erikseen mainittujen kriteerien nojalla sitä voidaan jatkaa enintään 90 päivään.

KIELELLISET OIKEUDET

Oikeusministeriö on lausunnossaan sosiaali- ja terveysministeriölle 19.2.2021 työryhmän esityksestä luonnokseksi hallituksen esitykseksi eduskunnalle lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi (jäljempänä työryhmän esitys) korostanut lapsen kielen merkitystä lastensuojeluun liittyvissä kysymyksissä. Oikeusministeriö nosti lausunnossaan esiin haasteet kielellisten oikeuksien toteutumisessa lastensuojelussa, joita käsitellään mm. hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta 2017 (Hallituksen julkaisusarja 8/2017, jäljempänä Kielikertomus). Oikeusministeriö piti näihin haasteisiin viitaten työryhmän esityksen sisältämää käsittelyä kielellisistä oikeuksista puutteellisena. Oikeusministeriö katsoi myös, että ehdotetut lainmuutokset tulisivat olla sellaisia, että niillä vahvistetaan lastensuojelupalveluiden kielellistä saavutettavuutta.

Nyt lausunnolla olevassa hallituksen esitysluonnoksen vaikutusarvioinnissa kielellisiä oikeuksia on käsitelty huomattavasti kattavammin. On myönteistä, että jatkovalmistelussa on huomioitu oikeusministeriön lausunnossaan 19.2.2021 esille nostama tarve käsitellä esityksen vaikutuksia myös lapsiin, jotka edustavat muita kieliryhmiä kuin kansalliskieliä. Esityksessä kielelliset oikeudet tuodaan esiin perusoikeuksina sekä kansalliskielten, että muiden kieliryhmien osalta (saamelaiset, romanit ja viittomakieliset).

Oikeusministeriö pitää hyvänä, että esityksessä nostetaan esiin Kielikertomuksessa mainitut haasteet kielellisten oikeuksien toteutumisessa lastensuojelussa. Nykytilan arviointia koskevassa kappaleessa todetaan mm., että lastensuojelupalvelujen piirissä olevien lasten kieli- ja kulttuuritaustoista ei ole kattavaa tilastotietoa ja nostetaan esiin erityisesti saamelaisten sijaisperheiden ja sosiaalityön vähäinen määrä sekä

ulkomaalaistaustaisten perheiden haasteet. Oikeusministeriö pitää erittäin tärkeänä, että esityksessä tuodaan selkeästi esiin, että lapsen kielellinen tausta ja kielelliset erityistarpeet tulee huomioida hänen edun mukaisia toimenpidevaihtoehtoja ja ratkaisuja, kuten sijaishuoltopaikan valintaa, punnittaessa. Esityksessä todetaan, että lastensuojelupalvelujen järjestämistä vastaavien kuntien on varmistettava lasten suojelupalveluiden kielellinen saavutettavuus ja lastensuojelun asiakkaiden kielellisten oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen.

Säädöskohtaiset huomiot

Asiakassuunnitelma (30 §) ja Hoito- ja kasvatussuunnitelma (30 a §): Oikeusministeriö toistaa 19.2.2021 lausunnossaan esiin tuomansa huomion siitä, että lapsen kieli tulisi huomioida asiakassuunnitelmaa sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Oikeusministeriö viittaa aiemmin mainittuihin haasteisiin kielellisten oikeuksien huomioon ottamisessa lastensuojelussa ja katsoo, että lisäämällä maininta lapsen kielestä esitetyn lastensuojelulain 30 ja 30 a §:iin tai niiden perusteluihin edistettäisiin lastenhuollon asiakkaiden kielellisten oikeuksien toteutumista.

Sijaishuoltopaikan valinta (50 §): Oikeusministeriö pitää myönteisenä, että esitetyn lastensuojelulain 50 §:ssä ollaan päädytty säilyttämään säännös, jonka mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Tämän säännös oli työryhmän esityksessä ehdotettu poistettavaksi. Oikeusministeriö viittaa 19.2.2021 lausunnossaan esittämiinsä perusteisiin ja toteaa, että poistamalla pykälän viittaus lapsen kielelliseen, kulttuuriseen sekä uskonnolliseen taustaan ei edistetä lastensuojelun asiakkaiden kielellisten oikeuksien toteutumista.

Terveydenhuoltolaki

69 §. Lastensuojelulain mukaiset velvoitteet

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa todetaan muun muassa, että sijoituskunnan tai sen sairaanhoitopiirin, johon sijoituskunta kuuluu, on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lastensuojelutyössä tarvittavaa lapsen ja nuoren terveydentilan edellyttämää asiantuntemusta. Alleviivattu kohta jää tarkemmin täsmentämättä niin perusteluissa kuin itse säädöstekstissä ja asiassa tulisi riittäväällä täsmällisyydellä ilmetä velvoitteen sisältö, jotta voidaan arvioida eri toimijoiden välisiä toimivaltasuhteita ja velvoitteita.

Laki valtion lastensuojelulaitoksista

9 §. Henkilökunta

Nyt ehdotetun uuden lain 9 §:n 2 momentin mukaan valtion lastensuojelulaitoksen henkilöstön valinnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Kyseisessä asetusehdotuksen 1 ja 2 §:ssä on säädetty valinnasta ja kelpoisuusvaatimuksista. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Asetuksen antaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista (HE 1/1998 vp, s. 131). Ministeriölle voidaan osoittaa asetuksenantovaltaa pääasiassa selvästi tekniluonteisissa ja ministeriön oman toimialan toimeenpanoa koskeissa asioissa edellyttäen, että asia ei sen yhteiskunnallisen merkityksen johdosta ole käsiteltävä valtioneuvoston yleisistunnossa. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa olevista henkilöstön valinnasta ja kelpoisuusvaatimuksista vaikuttaisi olevan syytä säätää lain tasolla. Oikeusministeriö ehdottaa, että ainakin tältä osin kyseiset pykälät siirrettäisiin asetuksesta itse lakiin.

Osastopäällikkö

Johanna Suurpää

Lainsäädäntöneuvos

Mira Turpeinen

Liitteet

-

Jakelu

STM Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi

STM YTO Lapset ja nuoret -yksikkö, Susanna Hoikkala
STM YTO Lapset ja nuoret -yksikkö, Tiina Muinonen